

ÇANKIRI ŞEHRİNİN ESKİ MAHALLELERİ

Bekir GÖKMEN*

Öz

Çankırı şehrinin, kuruluş tarihi, Antik Dönemin başlangıcına kadar uzanır. Bir kale yerleşmesi olarak kurulan şehir zamanla surların dışına çıkarak kalenin güney eteklerine doğru gelişmiştir. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete intikal eden şehrin, mahallelerinin isimleri 1934-1937 yıllarındaki imar ve kadaströ düzenlemelerle değiştirilmiştir. Düzenleme öncesinde 24'ü bulan mahalle sayısı, düzenlemeyle 10 mahalleye indirilmiştir. Eski mahalle isimleri olarak: Ali Bey, Alaca Mescit, Buğday Pazarı, Cami-i Kebir, Çetince, Hacı İsmail Ağa, Halil Ağa, Hoca Elvan, Hoca İbrahim, Hoca Bahşayış, İmaret, Karataş, Perdedar, Saray, Şeyh Osman, Tabakhane, Tatlı Pınar, Taş Mescit, Tevfikiye, Yapar, Yeni, Yoğurtçu, Hatır Safa ve Çukur bulunmaktaydı. Bu mahallelerin bir kısmı, Cumhuriyet, Karatekin, Mimar Sinan, İncili Çeşme ve Aksu Mahallesi isimleri altında birleştirilmiş, diğerleri ise Ali Bey, Buğday Pazarı, Karataş, Yeni ve Tabakhane Mahallesi olarak eski isimlerini korumuştur. Cumhuriyet dönemi, Belediye kayıtlarında ve özellikle nüfus kütüklerinde kayıtlı, isimleri değişen mahallelerin halihazırda nerede olduğu şimdiye kadar yapılan hiçbir akademik çalışmada ortaya konulmamıştır. Büyük bir kısmı Çankırı Kalesinin güneyinde, eski şehir çekirdeği içinde yer alan bu mahalleler, üçerli beşerli şekilde birleştirilerek yeniden isimlendirilmiştir. İsim değişikliği nedeniyle, tarihi ve coğrafi bilgilerin mekânsal bağlantılarını kuramamak araştırmacılar için büyük güçlükler çıkartmaktadır. Halen Çankırı İli Nüfus Müdürlüğü tarafından kullanılan bu eski mahalle isimleri nerelere karşılık gelmekteydi? Bu çalışmayla, 1930-40'lı yıllardaki düzenlemelerden sonra mekânsal bilinirliklerini yitiren eski mahalle isimlerinin ve yerlerinin, günümüz mahalle sisteminde ne şekilde yer aldığı ortaya konulmuş ve harita üzerinde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Coğrafya, Şehir, Eski Mahalle, Konum Tespiti

* Doktor Öğrt. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, bekirgokmen@karatekin.edu.tr, ORCID:0000-0002-3719

Makale Gönderilme Tarihi:04 Şubat 2021 Makale Kabul Tarihi:04 Mart 2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

THE OLD NEIGHBORHOODS OF ÇANKIRI CITY

Bekir GÖKMEN

Abstract

The history of Çankırı City dates back to the ancient times. The city, which was established as a castle settlement, gradually went beyond the walls and developed towards the southern skirts of the castle. The names of the old neighborhoods of the city, which passed down from the Ottoman Empire to the present day, were changed with the regulations made between 1934-1937. Before these regulations, the number of neighborhoods, which reached up to 24 in total, was reduced to 10. Ali Bey, Alaca Mescit, Buğday Pazarı, Cami-i Kebir, Çetince, Hacı İsmail Ağa, Halil Ağa, Hoca Elvan, Hoca İbrahim, Hoca Bahşayış, İmaret, Karataş, Perdedar, Saray, Şeyh Osman, Tabakhane, Tatlı Pınar, Taşmescit, Tefikiye, Yapar, Yeni, Yoğurtçu, Hatır Safa and Çukur neighborhoods were present before this arrangement. With this arrangement, the neighborhood boundaries were re-build under the names of Cumhuriyet, Karatekin, Mimar Sinan, İncili Çeşme and Aksu but Ali Bey, Buğday Pazarı, Karataş, Tabakhane and Yeni neighborhoods preserved their old names and places. All of these old neighborhoods' names and locations, which are mentioned in the old municipal registers and especially in the population registers, has not been revealed exactly. These old neighborhoods, which are located in the south of Castle, as the old city core, were renamed by combining together. Today its impossible to establish spatial connections of historical and geographic information about these unknown neighborhood locations. This makes great difficulties for researchers. In this study, we try to determinate how the old neighborhood system turns in to the new neighborhood system at 1930s to 1940s. We also make connections with the current neighborhood system and make a map which displays the old neighborhoods. In this way, it become possible to locate the old neighborhoods of Çankırı city.

Keywords: Çankırı, Geography, City, Old Neighborhoods, Localization.

Giriş

Çankırı şehri, bir kale yerleşmesi olarak antik çağda kurulmuştur. Şehrin güneyinde, Acı Çay, Terme ve Kızılırmak vadisinde yer alan höyükler ve arkeolojik buluntular şehir çevresi tarihini M.Ö 3000’li yıllara kadar götürse de, şehrin temelini teşkil eden kalenin bilinen tarihi M.Ö 300 yıllarına kadar uzanır (Çankırı Valiliği, 1973, s.1). Şehrin antik dönemdeki ismi olan Gangra’nın Anadolu’nun en eski halklarından olan Luviler ve Hattiler dönemine kadar uzandığı ileri sürülmektedir. (Drew-Bear, 2008, s.61).

Orta Anadolu Bölgesi, Orta Kızılırmak Bölümü içinde yer alan Çankırı şehri tarihi süreçte Hitit, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu, Danişmendliler, Candaroğulları ve Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Şehir öncelikle kale merkezli kurulmuş, tarihi süreç içerisinde nüfus artışına bağlı olarak Tatlı Çay ile Kale arasındaki vadi yamacında gelişim göstermiştir (Yiğit, 2019, s.1). Özellikle, Anadolu Selçuklular ve Candaroğulları Beyliği dönemlerinde şehrin hızlı geliştiği bilinmektedir. Ankara üzerinden gelen yol Çankırı, Kastamonu ve oradan da Sinop limanına ulaşmaktaydı (Yılmaz, 2004, s.60). Şehrin bulunduğu konum itibarıyla yol güzergahında olması gelişimini etkilemiştir. Önceleri Sinop limanı ile Karadeniz’e çıkış yapılırken, bu liman daha sonradan İnebolu’ya kaymıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde ticaret güzergahı olan şehirdeki han sayısının çokluğu şehre ayrı bir ekonomik canlılık katmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında bile şehirdeki han sayısı 46 adettir (Üçok, 1949, s.87,103).

Gangra şehri, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Kangrı veya Kângırı şeklinde isimlendirilmiştir. Bu söylenişin zor olmasından dolayı 1925 tarihinde şehrin ismi Çankırı olarak değiştirilmiştir. (Çankırı Valiliği, 1973, s.1; Drew Bear, 2008, s.61).

Çankırı şehri ile ilgili mahalle isimlerine, kapsamlı bir şekilde 1521 tarihli Osmanlı Dönemi Tahrir Defterlerinde rastlamaktayız. Osmanlı şehrinde mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir. Bir diğer tanımla, aynı mescitte ibadet eden cemaatin aileleriyle birlikte yerleştikleri şehir kesimidir. Çankırı şehri de diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi sosyal ve fiziki birim olan mahallelerden müteşekkildi. Bu mahalleler, şehrin eski çekirdeği olarak günümüze kadar az çok değişerek gelmiştir. Özellikle doğal afetler, yangınlar, salgın hastalıklar, kıtlık, savaşlar ve asayiş düzeninin bozulması neticesinde mahalleler nüfus ve imar açısından değişikliğe uğramıştır. Şehrin mahalleleri göç almış, göç vermiş, yeni mahalleler kurulmuş veya kısmen boşalmıştır (Kankal, 2011, s.35; Ergenç, 1984, s.69; Recep, 2007, s.114-116).

Osmanlı Yükselme Döneminde var olan mahallelerin Cumhuriyet Dönemine kadar isimlerini koruyarak geldiği bilinmektedir. Özellikle on yıllar boyunca süren savaşlar, yoksulluk ve fakirlik nedeniyle şehirler bakımsız kalmıştır. Modern ve sağlıklı koşullar sunan mahallelere olan ihtiyaç gereksinimiyle, imar planları hazırlanmış, kadastro çalışmaları yapılmıştır. Bu faaliyetler kapsamında bir kısım mahalle isimleri yeni mahalle isimleriyle değiştirilmiş, eski mahalleler birleştirilerek daha büyük mahallelere dönüştürülmüştür. Bu dönüşümle, eski isimlerin kaldırılması, geçmişle günümüz arasındaki mekânsal sürekliliği ortadan kaldırmıştır. Bu sebeple yer tespitinde araştırmacılar çeşitli yanılgılara düşmektedirler. Örneğin Çankırı için önemli şahsiyetler arasında yer alan ve Çankırı Belediyesi Araştırma Merkezi'ne adını veren Dr. Kâmil Rıfki Urga'nın adının, Yeni Mahalledeki Rıfki Bey Sokağına verildiği bilinmektedir. Dr. Rıfki Kâmil Urga, Çankırı için önemli bir kimlik olup evinin bulunduğu sokağı ismi verilmiştir. "Dr. Rıfki Kâmil Urga 1880 yılında Çankırı'nın Çetince (Bugünkü Yeni mahalle) Mahallesinde dünyaya geldi" gibi bilgiler verilmektedir (Softa, 2008, s.240; Yenigürbüz, 2006, s.297). Aslında, Çetince Mahallesinin neresi olduğu bilinemediğinden, Rıfki Kâmil Urga Bey'in evinin bu sokakta bulunmasına izafeten Çetince Mahallesinin karşılığı olarak Yeni Mahalle gösterilmiştir. Ancak hemen şunu belirtelim ki 1934 – 1937 yılları arasında mahalle düzenlemesi yapılmadan önce var olan mahalleler içinde Çetince ve Yeni Mahalle birlikte bulunmaktaydı. Yine Çankırı Nüfus Müdürlüğü, nüfus kütüğü defterlerinde hem Çetince hem de Yeni Mahalle ayrı ayrı bulunmaktadır. Bu ikisi birbirinin karşılığı değildir. İşte bu çalışmada bu tip belirsizliklerin önüne bir nebze olsun geçebilmek için mahalle düzenlemesi öncesinde mevcut olan mahallelerin yerlerini açıklığa kavuşturmayı hedeflemektedir.

Cumhuriyet Dönemi Düzenleme Öncesi Çankırı Mahalleleri

Çankırı şehrinin, Cumhuriyetin ilk yıllarında yerleşme düzeninin ağırlıklı olarak Tatlı Çay'ın doğu yakasından, Çankırı Kalesine doğru olduğu görülür. Eski mahallelerin sıklet merkezi Kale'nin güney eteklerinde yer almaktaydı. Cumhuriyetin beşinci yılında çizilmiş ve şehrin yerleşme düzenini gösteren, 1928 tarihli Çankırı Vilayeti Belediye Hudut Haritası incelendiğinde Tatlı Çayın doğu yakasındaki eski mahalle birimlerine herhangi bir isim verilmediği görülür (Roykayı, 1928). Tatlı Çayın batı yakasına geçildiği zaman yerleşmelerin kısmen yoğunlaştığı iki alan görülmektedir. Büyük Köprü (Fikri Demirok) Sokaktan karşıya Hastane Köprüsü adıyla bilinen ve Taş Mescit Caddesine doğru açılan köprüden geçtikten sonra Çankırı Eski Devlet Hastanesi'nin olduğu yer haritada Hamidiye Mahallesi olarak geçmektedir. Nüfus kayıtlarında Tatlı Pınar olarak geçen, Hamidiye Mahallesi ismini Sultan II: Abdülhamit'ten almıştır. Bu mahallede 1896

yılında inşa edilen Gureba Hastanesine, Hamidiye ismi verilmiştir (Ekinci ve Arslan, 2008, s.129). Haritada, mahallenin güneydoğusunda seyrek yapılı yerleşme dokusu mevcuttur. Bu doku, geniş bahçeli evlerden oluşmuş bir yapıyı gösterir. Bu mahalleye giderken geçilen, Hastane Köprüsünün ismi haritada üzerinde Tatlısu Köprüsü olarak yazılmıştır.

Şehrin batı yakasında 1928 tarihli haritada görülen bir diğer mahalle, yine seyrek dokulu yerleşmelerden oluşan Ümraniye Mahallesidir. Çankırı şehrinin doğu yakasından, Vali Ayhan Çevik Caddesinden karşıya Çankırı Lisenin bulunduğu alana doğru geçildiğinde bu mahalle bulunur. Lisenin arkasında Ümraniye Camisi olarak bilinen cami, adını bu mahalleden almıştır. Ancak muhacirlerin yerleştirilmesi için oluşturulan bu mahalleye yerel olarak Muhacir ya da Yeni Mahalle denilmiştir. Osmanlı resmî yazışmalarında isimleri geçen Hamidiye ve Ümraniye isimleri halk tarafından pek kullanılmamış, belediye ve nüfus kayıtlarına girmemiştir (Ekinci ve Arslan, 2008, s.153). Ayrıca Tatlı Çayın batı yakasında bu iki mahalleden başka bir mahalle bulunmamaktaydı. Doğu yakası ile batı yakasını ikisi büyük, ikisi de küçük toplam dört adet köprü birbirine bağlamaktadır. Büyük köprülerden ikincisi Dedeler Köprüsüdür. Dedeler köprüsünün kuzeyi ve güneyinde tarlalar mevcut olup, güneyden gelen yol bu köprüden geçerek Kastamonu şosesi şeklinde kuzeye doğru devam etmektedir.

1928 tarihli haritada sadece iki mahallenin ismi geçmekte olup, eski mahallelerin isimleri yazılmamıştır. Güneyinde Tatlı Çay'ın bulunduğu bu eski mahalleler kuzeyde Kale Tepe, kuzeybatıda ise Kayabaşı mezarlığıyla sınırlandırılmışken, kuzey doğusunda Sarıbaşı Mezarlığı yer alır.

Şehrin batı yakasında Ümraniye (Yeni) ve Hamidiye (Tatlı Pınar) mahallelerinden başka herhangi mahalle bulunmuyordu. Özellikle güneybatıda İstasyon tarafındaki evlerin hemen hepsi Cumhuriyetten sonra inşa edilmiştir. Bu kısımdaki yapılaşma demiryoluyla birlikte başlamıştır. Yapımına 1927 yılında başlanan Irmak – Çankırı Demiryolu hattı 1931 yılı şubat ayında tamamlanmıştır. 6 Şubat 1931 yılında Çankırı şehrine ilk tren gelmiştir. 23 Nisan 1931 yılında ise Çankırı Tren Garı işletmeye açılarak demiryolu taşımacılığı başlamıştır. Irmak-Çankırı hattının açılışını, Çankırı milletvekili ve dönemin Maliye Bakanı Mustafa Abdülhalik Renda Bey yapmıştır. Bu tarihten sonra İstasyon çevresinde yeni bir mahalle oluşmuş ve demiryolunun Çankırı'ya getirilmesinde büyük katkıları olan Çankırı Milletvekili Abdülhalik Renda'nın adı bu mahalleye verilmiştir. Çankırı şehrinde mahalle düzenlemesi yapılmadan önce toplam 24 adet mahalle mevcuttur, Abdülhalik Renda Mahallesi 1930-40'lı yıllarda kuruluş aşamasındadır (Üçök, 1949, s.102-106; Gökmen, 2011, 348; Ayhan, 1988, s.54, Tablo 1)

Tablo 1: Çankırı Şehrinde İmar ve Kadastro Düzenlemesi Öncesinde Mevcut Mahalleler

1- Alaca Mescit	7- Halil Ağa	13-Saray	19-Yapar
2- Ali Bey	8- Hoca İbrahim	14-Şeyh Osman	20-Yeni
3- Buğday Pazarı	9- Hoca Elvan	15-Tabakhane	21-Yoğurtçu
4- Büyük Cami	10- İmaret	16-Taşmescit	22-Hatır Safa
5- Çetince	11-Karataş	17-Tatlı Pınar	23-Çukur
6- Hacı İsmail Ağa	12-Perdeci	18-Tevfikiye	24-Hoca Bahşayış

Tablo 1’de görüldüğü üzere 1928 tarihli Çankırı Vilayeti Belediye Hudut Haritası’nda yer alan Hamidiye ve Ümraniye mahallelerinin isimleri geçmemektedir. Çankırı Valiliği, İl Nüfus Müdürlüğü arşivinde saklı tutulan mahalle kütük defterleri incelendiğinde üstteki tabloda bulunan mahallelerin büyük oranda benzeştiği söylenebilir. Çankırı şehri nüfus kütük defterleri ciltlenmiş olarak il nüfus arşivde muhafaza edilmektedir. Çankırı şehrinin mahallelerinin konumlarını tespit edebilmek için kütüklerde kayıtlı olan aile lakapları ve soyadları tespit edilmiş ve kütüğe yazıldıkları dönemde oturdukları evlerin yerleri belirlenerek mahalle konumları tespit edilmeye çalışılmıştır (Tablo 2).¹

Tablo 2: Çankırı Valiliği İl Nüfus Müdürlüğü Arşivinde Kayıtlı Bulunan Mahalle Kütükleri

1- Ali Bey	7- Halil Ağa	13-Perdedar	19-Tevfikiye
2- Alaca Mescit	8- Hoca Elvan	14-Saray	20-Yapar
3- Buğday Pazarı	9- Hoca İbrahim	15-Şeyh Osman	21-Yeni
4- Cami-i Kebir	10- İmaret	16-Tabakhane	22-Yoğurtçu
5- Çetince	11-Karataş	17- Tatlı Pınar	23-Esentepe
6- Hacı İsmail Ağa	12-Karatekin	18-Taş Mescit -	

İki tablo karşılaştırıldığı zaman isim sıralamasında değişiklikler görülür. Mahalle isimlerin yazılımlarında da bazı değişiklikler göze çarpar. Örneğin Büyük Cami, Cami-i Kebir olarak geçerken, Perdeci Mahallesi, nüfus kütük defterlerinde Perdedar olarak görülmektedir (Tablo 2). Çukur, Hoca Bahşayış ve Hatır Safa olarak yer alan mahallelere nüfus kütük defterlerinde rastlanmamıştır. 1930’lardan sonra kurulup gelişme gösteren Abdülhalik Renda Mahallesi de yine mahalle nüfus kütük defterlerinde yer almaz. Mahalle nüfus düzenlemesinden sonra ihdas edilen Karatekin Mahallesi

¹ Çankırı Valiliği Nüfus Müdürlüğü Arşivinde araştırma yapabilmek için, Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörlüğü resmi yazısıyla, Çankırı Valiliğinden resmi izin alınmıştır.

bu eski nüfus sistemi içinde yer alması oldukça ilgi çekicidir. Ancak çalışma amacımız eski mahallelerin günümüz konumlarının tespit edilmesinden dolayı bu anormal durum burada irdelenmeyecektir. Mahalle nüfus kütükleri içinde yer alan, ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında adı geçmeyen Esentepe Mahallesi'nin arşive tıpkı Karatekin Mahallesi'nde olduğu gibi sonradan eklendiği bilinmelidir. Boyalu veya Boyalca gibi isimlerle bilinen köy yerleşmesinin özellikle su sıkıntısını ortadan kaldırmak için Çankırı şehri bünyesine katıldığı söylenebilir.

Cumhuriyet Dönemi Düzenleme Sonrası Çankırı Mahalleleri

1911'den 1922 yılına kadar 11 yıl kesintisiz cepheden cepheye koşan Anadolu insanı gibi Çankırlılarda şehirleriyle yeterince ilgilenememişlerdir. Çoğu cephede şehit düşen askerlerin ve cephe gerisinde yokluktan kırılan halkın mahalleleri, sokakları, evleri, camileri, çeşmeleri bakımsız kalmış, harap hale gelmiştir.

Cumhuriyetle birlikte her alanda modernleşme çabaları imar işlerine de yansımıştır. Yolları, kanalizasyonu, su sistemi, elektrik şebekeleriyle kolay ve sağlıklı yaşanabilir bir şehir olabilmesi için imar faaliyetlerine önem verilmiştir. Şehrin imar durumunu değiştirmek, Osmanlı döneminden kalma gelişi güzel intizamsız yapılaşmayı önleyebilmek için imar planlamaları devreye koyulmuştur. Çankırı şehir merkezinin tapu ve kadastro işlemleri 1934-1937 yılları arasında 2613 sayılı kanun çerçevesinde yapılarak şehir 10 mahalle, 12 pafta, 235 ada ve 3123 parsel ayrılmıştır (Ayhan, 1988, s.217; Tablo 3).

Tablo 3: 1934-1937 Yıllarında İmar ve Kadastro Düzenlemeleri Sonrasında Ortaya Çıkan 10 Mahalle

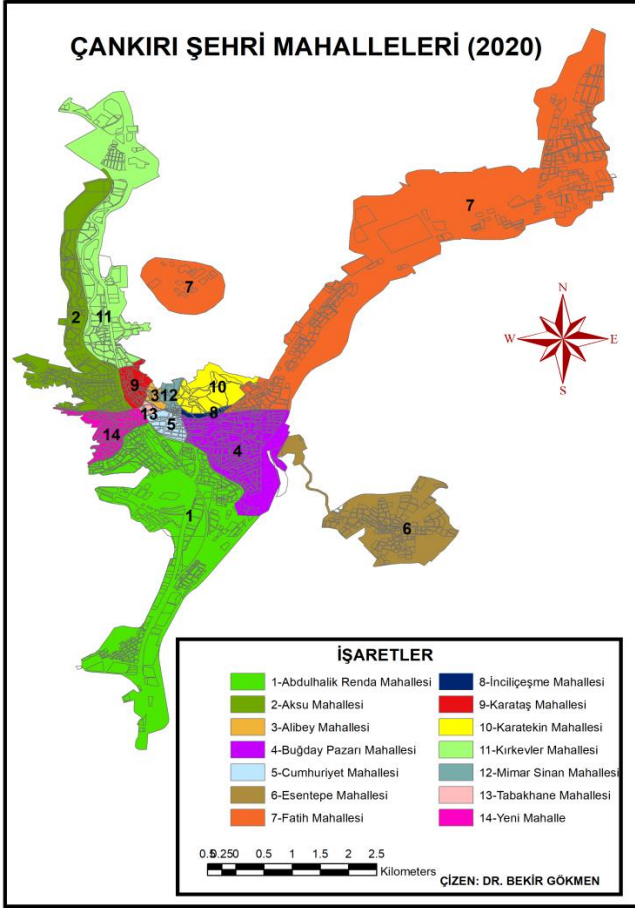
1- Karatekin Mahallesi	5- Cumhuriyet Mahallesi	9- Tabakhane Mahallesi
2- Aksu Mahallesi	6-İncili Çeşme Mahallesi	10-Yeni Mahalle
3- Ali Bey Mahallesi	7- Karataş Mahallesi	
4- Buğday Pazarı Mahallesi	8-Mimar Sinan Mahallesi	

Bu düzenlemeden sonra Çankırı şehrinin gelişimine bağlı olarak 4 mahalle daha oluşturulmuştur (Tablo 4). Günümüzde mahalle sayısı 14'tür (Harita 1). Tablo 1'de yer alan mahallelere ilk eklenen Abdülhalik Renda Mahallesi'dir. Bu mahalle günümüzde en çok resmi kurumun yer aldığı ve en hızlı gelişen mahalledir. 1950 yılından sonra Kırkevler, Fatih ve Esentepe mahallelerinin katılımı ile şehir bugünkü mahalle sayısına ulaşmıştır.

Tablo 4: Çankırı Şehrinin 1950 Yılından Sonraki Gelişimiyle Eklenen Mahalleler

1- Abdülhalik Renda Mahallesi
2- Esentepe Mahallesi (Boyalca
Köyü)

3- Fatih Mahallesi (Yeni Köy)
4- Kırkevler Mahallesi

Harita 1: Çankırı Şehri Mahalleleri (Kaynak:Çankırı Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Haritaları Altlık Olarak Kullanılmıştır)

Çankırı şehri, Tatlı Çay ve Acı Çay vadileri içinde bu vadilerin uzanış istikametinde gelişmektedir. Fatih, Buğday Pazarı ve Abdülhalik Renda mahalleleri özellikle Acı Çay vadisi boyunca gelişme gösterirken, Aksu ve Kırkevler mahalleleri Tatlı Çay vadisi kuzey istikametine doğru gelişme göstermektedir. Şehrin eski çekirdeği ve özellikle sanat tarihi açısından zayıf, bakımsız ve harabeye dönüşmüş mahalleleri kentsel dönüşüm içerisindedir.

Eski Mahallelerin Güncel Haritalarda Konumlandırılmaları

Çankırı şehri eski mahalleleriyle ilgili mekânsal bilinmezliğe bağlı hataların giderilmesi için yapılan bu çalışmada, çok farklı kaynaklardan faydalanmıştır. Literatür taramasında daha önce sadece mahallelerin isimleri hakkında çeşitli çalışmalar olduğu görülmüştür (Recep, 2007, s.114-116). Bu çalışma zaman kapsamı bakımından Cumhuriyet dönemini esas almakla birlikte Osmanlı Devleti yükselme dönemine kadar götürülebilir. Özellikle 1935 ve 1936 yıllarında Çankırı şehri mahalle kadastroso gerçekleştirilmiş ve bu kadastroda yeni mahalle sisteminin kullanıldığı tespit edilmiştir.

1521 tarihli TD 100 numaralı tahrir defteri ile 1579 tarihli TD 578 numaralı Tahrir Defterlerinin okunmasıyla Çankırı şehri ile ilgili mahalle isimleri ortaya koyulmuştur (Kankal, 2011, s.35). Geçen yaklaşık 500 yıllık zaman diliminde mezkûr mahallelerin sayılarında değişiklik yaşanmıştır. Şehrin tarihi gelişim sürecinde terkedilen mahalleler olduğu gibi yeni kurulan mahalleler de olmuştur. Şehir nüfusundaki azalma ve artışlar, bu nüfusun barındığı mesken sayılarında ve meskenlerden oluşan mahallelerin mekânsal boyutlarında büyüme ve küçülme oluşturmuştur.

500 yıl önce Osmanlı tahrir defterinde adı geçen, Mescid-i Hacı Mümin nam-ı diğer Tabbağlar Mahallesi, Tabakhane Mahallesi olarak özellikle sınırları açısından korunmuş ve değişmeden günümüze intikal etmiştir (Harita 2). Bu mahalle 1930'lu yıllardaki kadastro ve imar düzenlemesinden etkilenmemiştir. 1521 yılından günümüze intikal eden bir diğer mahalle de Karataş Mahallesi'dir. Bu mahallede bir kısım değişikliklerle eski konumunu günümüzde muhafaza etmektedir.

Bazı mahallelerin ise hali yani boş oldukları ve terkedildikleri tespit edilmektedir. 1928 tarihli Çankırı Vilayeti Belediye Hudut Haritası incelendiğinde Taşmescit Taş Ocağı üzerinde, şehirden kolaylıkla görülebilecek Eski Hıdırlık isimli bir yerleşme kalıntısı mevcuttur (Roykayı, 1928). Bu yerleşme hakkında Ahmet Kemal Üçok, “Şehrin karşısındaki Hıdırlık yarım asıl evvel terkedilmiştir” demektedir (Üçok, 1949, s.56-60). Günümüzde Çankırı şehri batısında Çankırı Tafnası olarak bilinen derenin üst kısmında yer alan Hıdırlık Köyü, şehirden görünmez. Terkedilmiş ve eski kayıtlarda Çankırı'nın mahallesi olarak görülen bu Hıdırlık'ın konumuyla, köy olan Hıdırlık'ın konumu aynı olmayıp, bunları birbiriyle karıştırmamak gerekir. Hıdırlık Mahallesi'nin o nedenle Yoğurtçu Mahallesi olarak isim değiştirdiği söylenemez (Elibol, 2008, s.75). Çankırı şehri eski mahallelerini yerlerini konumlandırırken cami, mescit, çeşme, Sokak ve tekke isimlerinden öncelikli olarak faydalanılmıştır. Mescit ve camilerin etki alanlarıyla mahallelerin fiziki sınırları arasındaki korelasyondan faydalanarak bir kısım mahallelerin yer tespiti yapılmıştır.

Harita 2: Çankırı Şehri Tabakhane Mahallesi 1521 Yılından Günümüze İmar ve Kadastro Değişiklerinden Etkilenmeden İntikal Etmiştir (Çankırı Kadastro Müdürlüğü Arşivi²).

Yoğurtçu Mahallesi tespitinde öncelikle kaynaklarda adı geçen Yoğurtçu çeşmesi de ek bir kanıt olarak bulunmaya çalışılmıştır. Yoğurtçu Mahallesi mescidi elbette ki Yoğurtçu Mahallesiyle ilişkili olup, Çankırı tahrirlerinde Yoğurtçu Mahallesi isminin bulunmadığı ifade edilmiştir. Yoğurtçu mescidinin “nefs-i şehirde Yoğurtçu Mahallesinde” tabiri vardır. Hoca Musa adlı bir zat kendi mülküne ait 8 ev ile 9 dükkânı kendi soyundan gelen oğullarına vakfetmiş, eğer oğullarının soyu kesilirse Yoğurtçu mescidine verilmesini şart koşturmuş. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan vakıf defterlerinde Yoğurtçu Mahallesinde kain Hoca Musa Cami-i Şerifi diye zikredilmektedir (Kankal, 2008, s.206). Hoca Musa Mahallesi 1521 tahririnde vardır, bu şahsın ölümünden sonra mahallenin ismi Yoğurtçu Mahallesi olarak anılmaya başlanmıştır. Şu hâlde Hıdırlık ve Hacı Musa mahalleri aynı tarihte bulunduğundan, Hacı Musa Mahallesi isminin Yoğurtçu olarak devam edeceği ortadadır

Tanzimat Döneminde Çankırı şehri için düzenlenmiş 1840 tarihli temettuat defterinde bugünkü Çankırı kalesinin bulunduğu alanda Kale Mahallesi yer

² Çankırı Valiliği Kadastro Müdürlüğü’nde araştırma yapabilmek için, Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörlüğü resmi araştırma izin yazısıyla, Çankırı Valiliğinden resmi izin alınmıştır.

almaktaydı (Arslan, 2008a, s.11; Arslan, 2008b, s.396). 1844 yılında Çankırı'da Çarık Çıkartmaz olarak bilinen Kolera salgınında Eski Kale içinde mevcut sekiz ev halkından bir tek nüfus kalmamıştır (Üçok, 1949, s.57). Bu salgın sonunda Kale Mahallesi artık oturulmaz hale gelmiş ve kayıtlarda görülmemektedir.

Hıdırlık ve Kale gibi artık meskenlerin bulunmadığı mahalleler olmakla birlikte, Çankırı şehrinin eski mahalleleri isim değiştirirse de varlıklarını sürdürmektedir. Çankırı'nın eski mahallelerin 1934-1937 yılları arasındaki yeniden düzenlenmesi sonucu, günümüzdeki konumları aşağıda alfabetik sırayla ele alınarak açıklanmıştır.

Alaca Mescit Mahallesi

Kendi isminde günümüzde bir mescit bulunmakta ve Alaca Mescit sokağı da bu mahalleye aittir. Mahalle, Çankırı Belediyesi kayıtlarına göre İncili Çeşme Mahallesinde, Çankırı Kadastro Müdürlüğü kayıtlarında ise Buğday Pazarı Mahallesinde görünmektedir. Belediye kayıtları ile Çankırı Valiliği Tapu Müdürlüğü ile Kadastro Müdürlüğü arasında sınır tanımlama problemleri mevcuttur. Bu tip farklı veriler Kırkevler Mahallesi ile Karataş Mahallesi arasında da görülmektedir. Belediye kayıtlarında Kırkevler Mahallesi olarak geçen bir binanın tapu kaydı Karataş Mahallesinde çıkmaktadır. Bu kargaşaların bir an önce bertaraf edilmesi için her şehirde belediyeler ve valilikçe ortak coğrafi bilgi sistemi oluşturması gerekir. Bu çalışmada daha çok güncel oldukları gerekçesiyle belediye kayıtları dikkate alınacaktır. Bu durumda Alaca Mescit Mahallesi, İncili Çeşme Mahallesine katılmıştır (Tablo 5; Harita 3).

Ali Bey Mahallesi

Ali Bey Mahallesi, oluşumundan sonra ismi ve sınırları değiştirilmeden günümüze kadar intikal etmiştir. Osmanlı döneminde bilinen isminin; Küçük ya da Gütük Minare olduğu söylenebilir.. Günümüzde Gütük Minare Sokağı olarak bilinen sokak mahalleyi adeta ikiye böler. Keçe Kasım Sokak, Bayram Sokak gibi sokaklar bu mahalleye dahildir (Tablo 5; Harita 3).

Buğday Pazarı Mahallesi

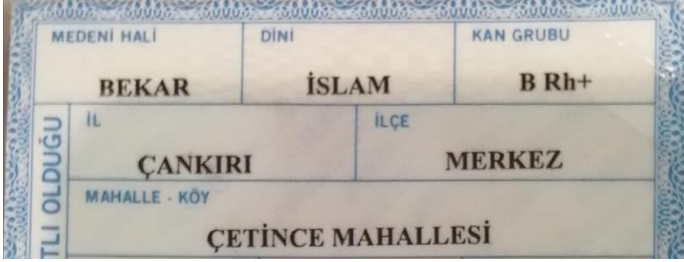
Çankırı'da Atatürk Bulvarı'ndan güneye doğru alan kaplayan bu mahallenin resmi olmayan diğer bir adı Ekin Pazarı'dır. Şehir geliştikçe Buğday Pazarı da gelişmeye bağlı yer değiştirerek güneye kaymıştır. Bugün Elif Caddesi olarak bilinen Caddenin eski adı Buğday Pazarı Caddesidir. Bu Cadde ile Cumhuriyet Mahallesinden ayrılmaktadır. Buğday Pazarı Mahallesi düzenleme öncesinde tamamen Elif Caddesinin doğusunda bulunmaktaydı (Tablo 5; Harita 3).

Büyük Cami Mahallesi

Diğer bir ismi Cami-i Kebir Mahallesi olan bu mahalle, Sultan Süleyman Camisi doğu kısmında yer almaktadır. Bu mahalle Mimar Sinan Mahallesine ilhak olmuştur. Çankırı'nın manevi şahsiyetlerinden Astarlızade Hilmi Efendi'nin evi bu mahallede bulunmaktadır (Tablo 5; Harita 3).

Çetince Mahallesi

Çankırı ile ilgili araştırma yapan çoğu araştırmacının Yeni mahalle olarak tanımladığı Çetince Mahallesi, Damlamca Caddesinin doğusunda yer alır. Mahalle, Saatçi, Çınar ve Ege Sokaklarından Çankırı kalesine doğru uzanmaktaydı. 1930'lu yıllarda yapılan düzenleme ile Karatekin Mahallesine katılmıştır (Fotoğraf 1; Tablo 5; Harita 3).

MEDENİ HALİ	DİNİ	KAN GRUBU
BEKAR	İSLAM	B Rh+
İL	İLÇE	
ÇANKIRI	MERKEZ	
MAHALLE - KÖY		
ÇETİNCE MAHALLESİ		

Fotoğraf 1: Çankırı Çetince Mahallesi Nüfusuna Kayıtlı Sigortacı M. S. (41) İle Saha Çalışmalarında Kişisel Görüşme Yapılmıştır (Aralık 2020).

Hacı İsmail Ağa Mahallesi

Mirahor, İmrahor veya Emr-i Ahur Mahallesi olarak da bilinen bu mahalle İmrahor Camii etrafında yer alır. Düzenleme ile Karatekin Mahallesine dahil olmuştur (Tablo 5; Harita 3).

Halil Ağa Mahallesi

Halil Ağa Mahallesi, kuzeyde Zaimoğlu sokağın olduğu yerden güneyde Samanpazarı Sokağına kadar uzanmaktadır. Batı sınırını Mahsenüstü Sokak çizmektedir. Bu mahalle oldukça büyük olup, güneyinde Kurra Hoca Mescidi diye de bilinen Karatekin Mescidi vardır. Mahalle ismini Zaimoğlu Sokakta bulunan, Haliğa Mescidinden alır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Karatekin Mahallesi, Zaimoğlu Sokakta bulunan Halil Ağa Camii Şerifi Halil Ağa Mahallesi dahilindedir.

Hoca İbrahim Mahallesi

Bu mahalle Çetince Mahallesinin doğusunda kalmakta olup, mahalle mescidi günümüz Takyacı Camii'dir. Çetince Mahallesi ile yine Takyacı Sokakla ayrılır. Karatekin Mahallesinin kuzeydoğu ucunu temsil eden bu mahallenin eski meskenleri Toki 2. Etap konutları yapımı nedeniyle ortadan kaldırılmıştır (Fotoğraf 3).

MEDENİ HALİ		DİNİ	KAN GRUBU
EVLİ		İSLAM	B RH+
TLE OLDUĞU	İL	İLÇE	
	ÇANKIRI	MERKEZ	
MAHALLE - KÖY			
HOCAİBRAHİM MAHALLESİ			

Fotoğraf 3: Karatekin Mahallesine katılmış olan Hocaibrahim Mahallesi ile ilgili Esnaf H. A. (51) İle Kişisel Görüşme Yapılmıştır (Ocak 2021).

Hoca Elvan Mahallesi

Karatekin Mahallesi içinde yer alır. Cami-i Kebir Mahallesinin doğusunda, Tahta Köprü Caddesinin güneyinde yer alır. Doğu sınırını ise Mahsenüstü Sokak çizmektedir. Bu mahallede nüfus kütüğüne kayıtlı Uncuoğlu lakabına atfen Uncuoğlu Sokak ismi verilmiştir. Uncuoğlu lakabına sahip, Çankırı yerlilerinden öğretmen M.G (47) ile kişisel görüşme yapılarak mahallenin konumu tespit edilmiştir (Tablo 5; Harita 3)..

İmaret Mahallesi

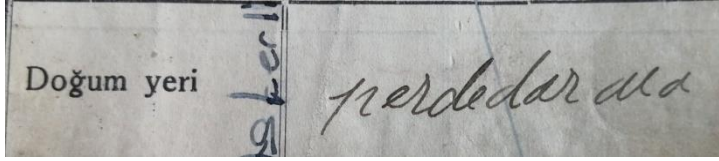
İmaret Camii etrafında ve Sultan Süleyman camisine doğru uzanan İmaret Caddesi etrafında yer almaktadır. Mahalle düzenlemeleri sonucu Tansu sitesinin olduğu kısım Mimar Sinan Mahallesine, güney kısımlar ise Cumhuriyet Mahallesine dahil edilmiştir (Tablo 5; Harita 3)..

Karataş Mahallesi

Karataş Mahallesi, Osmanlı yükselme döneminden günümüze ismini ve konumunu değiştirmeden intikal eden mahallelerden birisidir. Şehrin eski çekirdeğinin kuzey batı kısmını oluşturmaktadır. Sudeposu Caddesi ile doğusundaki mahallelerden ayrılmaktadır. Karataş Hamamı olarak bilinen hamam sanıldığı gibi aksine Tabakhane Mahallesindedir (Tablo 5; Harita 3).

Perdedar Mahallesi

Perdedar Gazi veya Perdedar olarak da bilinen bu mahallenin ismi imar ve kadastro düzenlemesiyle lağvedilmiştir. Çankırı milletvekillerinden Ahmet Talat Onay bu mahallede doğmuştur (Akyol, 2018, s.VII). Perdedar Mahallesi hem mesken alanlarını hem de çarşı dükkanlarını içine almaktaydı. Bu mahallenin güneyindeki Buğday Pazarı Camisinin olduğu kesim Hoca Bahşayış Mahallesi'dir (Arslan, 2006, 147). Perdedar Mahallesi dahil çarşı dükkanlarının olduğu kısım ise Attar Mahallesi'dir. Burada yer alan Attarlar Sokağında Türkiye'nin ünlü iş adamı Vehbi Koç Kurtuluş Savaşı yıllarında ticaret yapmıştır. Perdedar Mahallesi, Cumhuriyetle birlikte çarşı kesiminde modern imar faaliyetlerine sahne olmuştur. Betonarme ticaret binaları inşa edilmiştir. Bu kısımlar Cumhuriyet Mahallesi dahil edilirken, İncili Çeşmenin olduğu oturma alanları İncili Çeşme Mahallesi dahil edilmiştir (Fotoğraf 4; Tablo 5; Harita 3).

Fotoğraf 4: Çankırı'da 1938 Doğumlu, Terzi A. T.ile Yapılan Kişisel Görüşme sonucu Perdedar Mahallesi doğumlu olduğu öğrenilmiştir (Kasım,2020).

Saray Mahallesi

Candaroğlu Kasım Bey ve ailesi tarafından ikamet edildiği düşünülen bu mahalle yaptığımız saha çalışmaları neticesinde 95 yaşlarında esnaf İ. V. Ç. ve oğlu F. Ç.'den alınan bilgiler doğrultusunda Özel Karetkin Hastanesinden, Vali Ayhan Çevik Caddesine kadar olan alana karşılık gelmektedir. Çankırlı şair ve edebiyatçı Zeki Ömer defne bu mahallede doğmuştur. Bu mahalleye esasen İmaret Mahallesi yakınlığından dolayı İmaret ismi de verilmektedir. Saray Mahallesi, yapılan düzenlemeyle Cumhuriyet Mahallesi dahil edilmiştir (Tablo 5; Harita 3).

Şeyh Osman Mahallesi

Şeyh Osman Mahallesi Kale eteklerinde Damlamca Caddesinin batısında yer almaktadır. Çetince, Yoğurtçu ve Tevfikiye mahalleleriyle çevrelenmiştir. Şeyosman Sokak, Cinci Sokak, Top Sokak ve Kurbantepe Sokak bu mahalleye aittir. Kadastro ve İmar düzenlemesi sonucunda Mimar Sinan Mahallesine katılmıştır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5: Şeyh Osman Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesine Dahil Edilmekle Birlikte Günümüzde Eski Meskenlerin Yerini Toki Konutları Almıştır, Mahalle Sakini İle Kişisel Görüşme (Ocak 2021).

Tabakhane Mahallesi

1521 yılında Osmanlı tahrir defterlerinde yer alan bu mahalle, ismi ve konumu değişmeden günümüze kadar intikal etmiştir. Çankırı'da Sudeposu Caddesi, Büyükköprü Sokak, Kayabaşı Caddesi ve Uzunyol Caddesinin kesişim yerine kadar uzanır. Dört yol kenarındaki Ali Bey Camii, Ali Bey Mahallesine ait olmayıp, Tabakhane Mahallesi dahilindedir (Tablo 5; Harita 3).

Taş Mescit Mahallesi

Araştırmacılar için konum belirlemede tam bir tuzak teşkil eden bu mahalle çoğu defa Çankırı Darül-hadis ve Darüşşifası olan Taş Mescitle karıştırılmaktadır. Taş Mescit Mahallesi, Saray Mahallesi ile İmaret Mahallesi arasında, Çamaşırhane Sokak (Şehit Alpay Evirgen Sokak) civarında konumlanmıştır. Bu mahalle günümüzde Cumhuriyet Mahallesi sınırları içinde kalmaktadır (Fotoğraf 6; Tablo 5; Harita 3).

Fotoğraf 6: Taş Mescit Mahallesi Konumu İçin, 1944 Doğumlu Terzi M. K. Ö. ile Kişisel Görüşme Yapılmıştır (Kasım 2020).

Tatlı Pınar Mahallesi

Tatlı Çay'ın batısında yer alan Tatlısu Adası Sokak ve Pazaryeri sokağın kuzeyinde yer alır. Bu mahalle Hamidiye Mahallesi olarak çeşitli kayıtlarda görülse de bu isim mahalle nüfus kütüğü kayıtlarına girmemiştir. İmar ve Kadastro düzenlemesi sonucu Aksu Mahallesi olarak adlandırılmıştır. Hastane (Tatlı Pınar) köprüsünden geçildikten sonra sol koldadır (Tablo 5; Harita 3).

Tevfikiye Mahallesi

Çankırı'nın Çan Saati olarak bilinen tarihi saat kulesinin kuzey ve kuzey doğusunda yer alan bir mahalledir. Yapar, Yoğurtçu ve Şeyh Osman mahalleri ile sınırlandırılan bu mahalleye Osmanlı Yokuşu üzerinden çıkılır. Eski Çamaşırhane Sokak, Eskisu Deposu Sokak, Kıyıcı ve Ergin çıkmazı bu mahalleye dahildir. 1930'lu yıllardaki düzenleme ile Mimar Sinan Mahallesi dahil edilmiştir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7: Çansaati olarak Bilinen Saat Kulesi Üst Kısımında Yer Alan Tevfikiye Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi Katılmıştır, Mahalle Sakini İle Kişisel Görüşme (Kasım 2020).

Yapar Mahallesi

Karataş, Ali Bey, Yoğurtçu ve Tevfikiye mahalleleriyle çevrili olan bu mahallenin ismi Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkmıştır. Yapar Mahallesi yapılan düzenlemeler sonucunda Ali Bey Mahallesi katılmıştır. Osmanlı dönemi mahalleleri incelendiğinde Kayser Bey ya da Karataş-1 Kayser olarak kayıtlarda geçen mahallenin, Yapar ve Tevfikiye

mahallerinden oluşturduğu kadastro haritaları üzerinde yapılan analiz sonucu ortaya çıkmaktadır (Tablo 5; Harita 3).

Tablo 5: Çankırı Şehrinde İmar ve Kadastro Düzenlemesinden Sonra Mahallelerin Durumu

Çankırı Şehri Eski Mahalleleri	Çankırı Şehri Düzenlenmiş Mahalleler
1-Alaca Mescit	İncili Çeşme
2-Ali Bey	Ali Bey
3-Buğday Pazarı	Buğday Pazarı
4-Büyük Cami	Mimar Sinan
5-Çetince	Karatekin
6-Hacı İsmail Ağa	Karatekin
7- Halil Ağa	Karatekin
8- Hoca İbrahim	Karatekin
9- Hoca Elvan	Karatekin
10- İmaret	Mimar Sinan/Cumhuriyet
11-Karataş	Karataş
12-Perdeci	Cumhuriyet/İncili Çeşme
13-Saray	Cumhuriyet
14-Şeyh Osman	Mimar Sinan
15-Tabakhane	Tabakhane
16-Taşmescit	Cumhuriyet
17-Tatlı Pınar	Aksu
18-Tevfikiye	Mimar Sinan
19-Yapar	Mimar Sinan
20-Yeni	Yeni
21-Yoğurtçu	Ali Bey/Mimar Sinan
22-Hatır Safa	Yeni
23- Hoca Bahşayış	İncili Çeşme/Buğday Pazarı
24-Çukur	Cumhuriyet

Yoğurtçu Mahallesi

Osmanlı tahrir defterlerinde Hoca Musa olarak geçen bu mahalle Çan Saatinin güneyinde, Yoğurtçu çeşmesinden Mecbur Efendi Medresesine kadar olan sahayı kapsar. Yoğurtçu Mahallesi Hoca Musa tarafından vakıf Mahallesine dönüştürülmüştür. Bu mahalle 1930'lu yıllarda düzenlemelerden sonra bir kısmı Mimar Sinan, diğer kısmı ise Ali Bey Mahallesine katılmıştır (Tablo 5; Harita 3).

Yeni Mahalle

Yeni Mahalle olarak adlandırılan bu mahalle esas itibarıyla Osmanlı döneminde Ümraniye Mahallesi olarak geçer. Kırım savaşıdan sonra Çankırı, muhacirlerin yerleştirildikleri bir şehir olduğu için bu mahalleye Muhacir Mahallesi ismi de verilmiştir (Tablo 5; Harita 3).

Hatır Safa Mahallesi

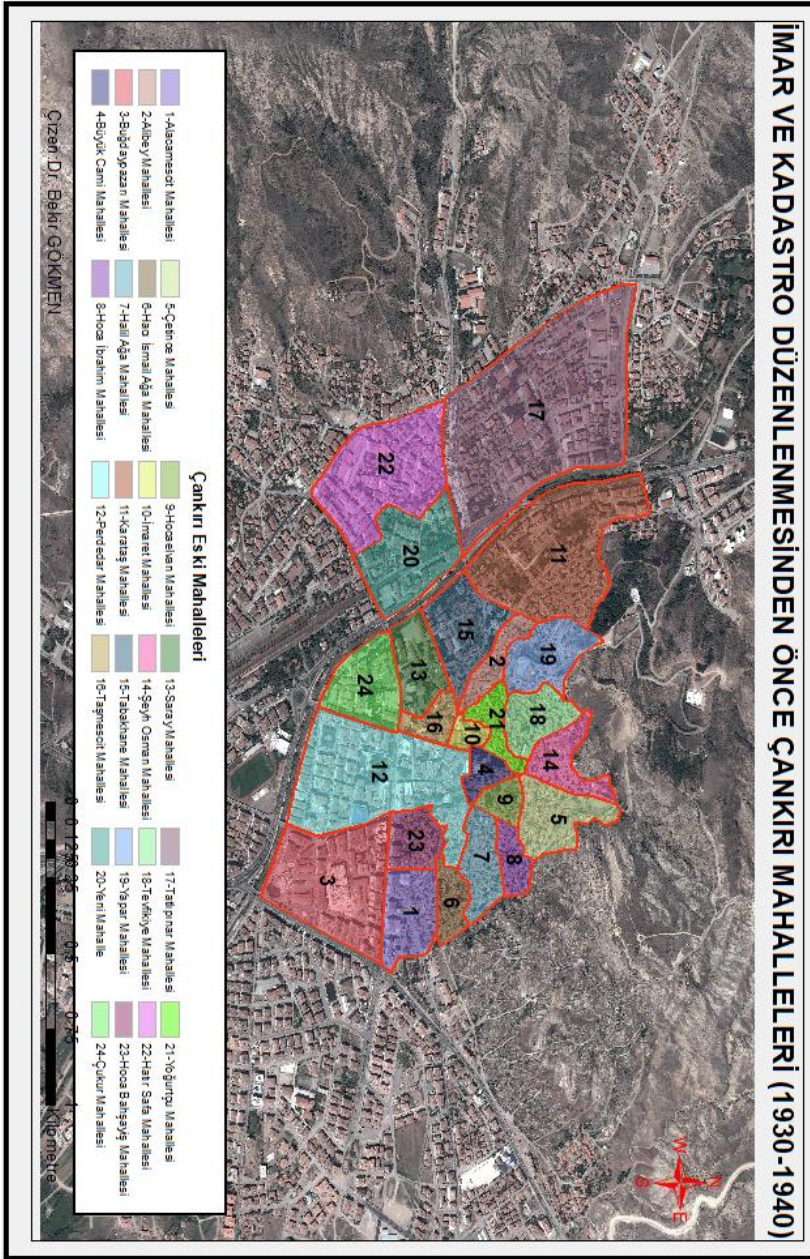
Çankırı Nüfus Müdürlüğü kayıtlarında bulunmayan ancak düzenleme öncesinde ayrı bir mahalle olarak görülen şehrin bu kesimi, Yeni mahalle'de Hanımsuyu Sokak civarlarıdır. Bu mahalleden günümüze Hatır Safa Yapı Kooperatifi tarafından inşa edilen Hatır Safa sitesi kalmıştır (Tablo 5; Harita 3).

Çukur Mahallesi

Çankırı şehri merkezindeki PTT binasından, İstasyon (Alpaslan Türkeş) Caddesi batısında kalan kısımdır. Karatekin Parkı ve Güneş İlkokulu bu mahalle sınırları içindedir (Tablo 5; Harita 3).

Hoca Bahçayış Mahallesi

Çankırı Nüfus Müdürlüğü mahalle kütüklerinde olmamakla birlikte, Eski Buğday Pazarı camisinden başlayarak (Hazımiye Medresesi) Muhlis Tepesi güneyine, Atatürk Bulvarı'na (Çukur Bostan Caddesi) kadar uzanır. Elif Caddesinin doğusunda Dengi Sokağın bulunduğu alanlar bu mahalleye dahildi. Günümüzde bu mahallenin kuzey kısmı İncili Çeşme, güney kısmı Buğday Pazarı Mahallesi sınırları içindedir (Tablo 5; Harita 3).

Harita 3: İmar ve Kadastro Düzenlemelerinden Önce Çankırı Mahalleleri (1930-1940) Altılık Harita 2010 Yılına Aittir.(Kaynak:Google Earth Pro 2010)

Sonuç

Çankırı şehrinde, Osmanlı döneminden Cumhuriyete intikal eden 24 mahallenin isimleri 5 tanesi istisna tutularak, 1934-1937'lı yıllarda yapılan imar ve kadastro düzenlemeleriyle lağvedilmiştir. Halen Çankırı Nüfus Müdürlüğü mahalle kütüklerinde bu eski isimler kullanılmaktadır. Çankırı tarihi ile ilgili araştırmalarda isimleri bilinen bu mahallelerin günümüzdeki konumları tam olarak bilinmemektedir. Yer tespiti konusunda kişisel görüşmeler ve saha araştırmasına dayanan bu çalışma sayesinde mekânsal konumlar belirlenmiştir..

Çalışma sürecinde eski mahalle kütüklerine kayıtlı Çankırı'nın yerlisi olan kişilerle görüşmeler yapılmış, İl Nüfus Müdürlüğü, Çankırı Belediyesi, Çankırı Tapu Müdürlüğü ve Çankırı Kadastro müdürlüğünde araştırma gerçekleştirilmiştir. Literatür taramasında ve araştırılan kaynaklarda bu eski mahallelerin konumlarıyla ilgili sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışma neticesinde eski mahallelerin yerleri Çankırı şehri tamamı kapsamında belirlenmiştir (Harita 3).

Kişisel görüşmeler ve şehrin sokaklarının dolaşılması yanında, Osmanlı mahalle sisteminde, mescit ile mescidin ait olduğu mahalle arasındaki bağlantıdan istifade ederek, mescitlerin yerleri bulunarak, mahallelerin yerleri belirlenmiş, sınırları çizilmiştir. Araştırma sürecinde Çankırı Belediyesi'ne ait mekânsal verilerle Çankırı Valiliği'ne ait mekânsal verilerin birbirleriyle uyuşmadığı tespit edilmiştir. Örneğin Belediye adres sisteminde Kırkevler Mahallesi olarak geçen bir parselin, Çankırı Tapu Müdürlüğü'nde Karataş Mahallesi olarak geçtiği tespit edilmiştir. Tapu ve Kadastro sisteminde yer alan mahalleler ile Belediye sisteminde yer alan mahallelerin mekânsal düzeyde örtüşmediği görülmüştür. Bu eksikliklerin ve uyumsuzlukların giderilmesi için ortak CBS çalışma gruplarının oluşturulması gerekmektedir.

Tarihsel ve güncel konuların mekânsal bağlantılarını kurabilmek için gerçekleştirilen bu çalışma nihayetinde Google Earht Pro ve Esri ArcInfo programları kullanılarak eski mahallelerin konumları ve sınırları çizilmiştir. Böylece unutulmuş ve tarihsel bilgi mahiyetinde kalmış eski mahalle isimlerinin günümüzde nereleri ifade ettiği ortaya konmuştur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir. Çalışmanın özgünlüğüne dikkat edilmiş, yararlanılan kaynaklar dipnot ve kaynakçada usulüne uygun olarak eksiksiz zikredilmiştir. Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen göstermiştir.

Kaynakça

- Akyol, İ. (2018). *Çankırı Şairleri Ahmet Talat Onay*. Dr. Kamil Urga Çankırı Araştırmalar Merkezi. Yay. No.:65, Çankırı: Kayıkçı Ofset.
- Arslan, Y. (2006). Teberrükat Vakfiye Defteri. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 133-164.
- Arslan, Y. (2008a). XIX. Yüzyılda Çankırı Esnaf Teşekkülleri ve İş Kolları Bakımından Çankırı Temettuat Defterine Genel Bir Bakış. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 9-22.
- Arslan, Y. (2008b). XIX Yüzyılda Çankırı Sosyo-Ekonomik Hayatına Genel Bir Bakış, . 100. *Yıla Doğru Çankırı* içinde (393-410).). 4. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri, Çankırı Valiliği. Çankırı:Görsel Tanıtım Ajans Basım.
- Ayhan, B. (1988). *Çankırı ve İlçeleri*, Ankara:Gülay Ajans.
- Çankırı Valiliği. (1973). *Çankırı İl Yıllığı*, Ankara:Ata Yayınevi.
- Drew-Bear, T. (2008). Antik Dönemde Çankırı. *100. Yıla Doğru Çankırı* içinde (61-68). 4. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri, Çankırı Valiliği, Çankırı:Görsel Tanıtım Ajans Basım.
- Ekinci, C. ve Arslan, Y. (Ed.). (2008). *Osmanlı Belgelerinde Çankırı*. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müd. ve Çankırı Belediyesi, Dr. Kamil Rıfki Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi, Ankara:Öncü Basımevi.
- Elibol, A. (2008). *XIX Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Çankırı:Kayıkçı Ofset.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrinde Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. H. İnalcık, N. Göyünç ve H.W. Lowry (Eds.), *Osmanlı Araştırmaları IV* içinde (s.69-71), İstanbul:Enderun Kitapevi.
- Gökmen, B. (2011). *Çankırı İli Coğrafyası*, Çankırı Belediyesi Kültür Yay. Çankırı:Yenigün Ofset Matbacılık.
- Kankal, A. (2011). *XVI. Yüzyılda Çankırı*. Çankırı. Belediyesi Kültür Yay.Çankırı:Yenigün Ofset Matbacılık.
- Recep, F. (2007). Osmanlı Tahrir ve Nüfus Kayıtlarına Göre Çankırı'nın Merkezine (Nefs) ait Mahalle İsimleri, *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 113-118.
- Roykayı, L. (1928). *Çankırı Vilayeti Belediye Hudut Haritası*., Çankırı Belediyesi Dr. Rıfki Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi.

B. GÖKMEN

ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences

Cilt: 12, Sayı: 1, Nisan 2021 / Volume: 12, Issue: 1, April 2021: 258-279

Softa, S. (2008). Şehir ve Kimlik: Çankırı Sokakları. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 233-248.

Üçok, A.K. (1949). *Çankırı Coğrafyası*. Çankırı:Çankırı İl Basımevi.

Yenigülbüz, E. (2006). Tbp. Kd.Alb. Rıfki Kamil Urgan (1880-1966). *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 297-303.

Yılmaz, M. (1994). Çorum İlinde Endüstrinin Tarihsel Gelişimi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (1), 55-71.

Yiğit, İ. (2019). Çankırı Şehri'nin Mekansal Gelişimi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 203-220.